

ОД ИСТОГ АУТОРА

КАД СУ ВЕЛИКИ ПИСЦИ БИЛИ ДЕЦА

ЗОРАН МИЛЕКИЋ

МОЦАРТ И ЛИНЛИ

Фирентинско пријатељство

■ Laguna ■

Copyright © Зоран Милекић, 2024

Cover illustration copyright © Марина Веселиновић

Copyright © 2024 за ово издање, ЛАГУНА

Садржај

У срцу музике	7
Пролеће у Италији	28
За Фиренцу	44
Сродне душе.	55
Пошаст	65
Корила	70
Сећања на реци	79
<i>Ла финџа семџиће</i>	100
Чудесни доктор Месмер.	110
Надбискуп	117
Мартина	123
Светац	132
Писма.	138
На лицу места	144
Све је музика	155
Отац свом оцу.	161
Плес на тргу	170
Слобода.	177
Растанак	191
Вечност	195

У срцу музике

– Италија! – подвикну Леополд Моцарт седећи за ручком једног октобарског дана. – Тамо треба ићи!

– Тако одједном? – зачуди се Ана Марија, његова жена.

– Није одједном – одмахну главом Леополд. – Одавно ја о томе размишљам.

Спусти виљушку и нож и замисли се. Из суседне собе допиру звуци клавира које ствара његов тринаестогодишњи син Волфганг. И сад, по обичају, касни на ручак. Кад коначно стиже, одмах заузе место за столом.

– Италија – понови Леополд. – То је центар музике, ту су опере. У Италији се дешавају праве ствари. А Волфганг је тамо потпуно непознат. Да, у Италију треба ићи.

Волфгангу засијаше очи. Дакле, још једно путовање. Он нема ништа против. А и уседео се мало у овом Салцбургу.

– У Италији је музика све – настави отац, осећајући потребу да још који аргумент простре пред Ану Марију

и Нанерл, своју ћерку. – Сваки велики музичар мора да је освоји.

– А новац? – упита мајка. – Колико ће та авантура да нас кошта? Нема више златних бурмутица које је Волфи добијао и које можемо да продамо.

Леополд устаде од стола. Са рукама на леђима оде до прозора и загледа се напоље.

– Морамо кренути само ја и Волфганг – рече.

Нанерл се истог тренутка растужи.

– Али зашто? – упита. – Тако бих волела да видим италијанске градове! Да свирам на неком концерту! И да још једном чујем све оне аплаузе.

– Знам Нанерл – рече тихо отац. – Али, то је за сада неизводљиво. У Бечу смо скоро сву уштеђевину потрошили. Уз то, пут је дуг и није без опасности.

За Нанерл сви ти аргументи делују глупо. У ствари, можда само овај у вези са трошковима путовања има неког смисла. Али ови остали... Као да ранија путовања до Лондона и Париза нису била дуга и нису са собом носила разне ризике. Али не жели да се расправља са оцем.

– А надбискуп? – упита мајка. – Хоће ли вам дозволити још једно путовање?

То заиста јесте мало незгодна ствар с обзиром на ранија честа Леополдова одсуства. Уз то, баш тих дана Волфганг је наменован за трећег концертмајстора оркестра у Салцбургу. Тек је постављен на то место а већ ће тражити одсуство! А надбискуп управља њиховим градом и пита се за све! Баш све!

– Питаћемо Његову екселенцију па ћемо видети – одговори мирно Леополд. – Али мислим да се ништа неће променити чак и ако не дозволи.

– Како то мислиш? – погледа га Ана Марија помало забринуту. – Вас двојица од њега добијате плату!

– Знам – врати се Леополд за сто. – Али зар треба да се убајатим овде у Салцбургу чекајући узалуд какав бољи положај? Или време кад због старости нећу ни моћи да путујем?

Ана Марија не воли да противречи мужу, мада би и сама волела да види Италију. А и Нанерл се већ помирила са судбином, пред публиком више неће свирати. И она је с дванаест година била чудо од детета, са петнаест су је сматрали бриљантном пијанисткињом, једном од најбољих у Европи. Наступала је са млађим братом и брала аплаузе. Али, то је сад готово! Понекад помисли како је њихов отац као некаква квочка. Положио је два јајета у корпу, Волфганга и њу, и лежао на оба за сваки случај. Али сада се све мења. Од сада ће се градити само братовљева музичка каријера. Њена је, заправо, завршена. Волфганг је тај који је срећник, он иде тамо где цветају опере. Осетиће њихов мирис, можда ће неку и пресадити у свој музички ген.

Леополд се убрзо пријави за аудијенцију код надбискупа Шратенбаха. Овај га прими расположен, као што је често и био. Ипак, наслућује шта је разлог посете.

– Претпостављам – рече – да опет желите на пут, господине Моцарте?

– Да Ваша екселенцијо – потврди Леополд. – Наравно, уз вашу дозволу.

– А где желите да путујете? – упита даље Шратенбах.
– Где ћете се сада похвалити својим сином?

– У Италији! Путоваћемо од Вероне до Напуља.

– Заиста? – мало се изненади старац. – Ви свакако знате како се свира у Италији, познато вам је какви су мајстори тамо?

– Наравно Екселенцијо – насмеши се Леополд. – Али вам гарантујем да се ваш концертмајстор неће осрамотити.

– Ако је тако – насмеши се и надбискуп – онда имате мој благослов. Пођите уз Божју помоћ.

Леополд се захвално дубоко наклони.

– Што се тиче ваше плате – подиже га овај из тог наклона – биће вам исплаћена до краја марта. Ако се до тада не вратите, можете остати у мојој служби али вам више нећу дати ни паре.

И пре но што Леополд било шта изговори, потури му своју руку под нос да је пољуби. Излазећи из резиденције, Леополд помисли како је релативно добро прошао. Дакле, сад ћу моћи да путујем колико ме воља, само да му не тражим новац.

Почетком децембра, отац и син се почеше припремати за пут. Опремише и затегнуше своју стару кочију *Мајилду*, коју су још раније купили, па унајмише кочијаша и коње. Потом спаковаше пртљаг који ће распакивати и спакивати ко зна колико још пута.

Нанерл уђе у собу и затече брата како прелистава нотне папире, некакве своје композиције. Можда се премишља коју ће од њих понети.

– Кад одете – потпуно се уозбиљи – биће хиљаду ствари о којима нећу имати с ким да разговарам. Бесна сам од беса! Причаћу сама са собом.

Дечак се насмеја.

– Имаш ти онај свој дневник па се њему избрбљај и изјадај до миле воље – рече јој. – Да да, онај у који ми не даш ни да завирим.

– Зато што је то лични дневник а не роман који свако може читати! – узврати Нанерл. – Ту је оно што мислим

а никад не кажем. У њему се осећам глупо кад се осећам глупо. Паметно кад сам паметна. Кад ми је досадно, ја му кажем да ми је досадно. У њему се не мењам како бих некоме угодила. Зато ти у њега нећеш никада завирити.

Волфганг само одмахну руком.

– Замисли Волфи – рече му Нанерл – сањала сам ноћас сан без слике. Само сам у једном тренутку чула женски глас, заносан, на пола пута између сна и јаве. Има опсег од три октаве, увек иста мелодија са истим украсима. Али, може ли то бити сан ако нема шта да се види?

Брат је гледа ћутке. Сан без слике? Чудно. Само звук.

– Да – рече – то је сан. Сан саткан од музике, зашто да не!

Добро је, мисли Нанерл, добро је. Њен брат све зна у вези са музиком, тај минијатурни мушкарац, шаљивџија, чудо од дечака који ће ускоро бити све оно што њихов отац за њега предвиђа.

Из даљине се чуше црквена звона. Нанерл отвори прозор и удахну хладан ваздух пуним плућима.

– Звоне како би нас подсетила на наше грехе – рече замишљено. – У недељу сам била цео дан у цркви. Током проповеди почела сам да маштам, више проповед нисам ни чула. Замишљала сам да пијем вино са неким пријатељима и причам на француском.

Осећала сам некакву глупу љубазност према једном непознатом човеку. Тај ми је рекао да је компоновао сонату за виолину и клавир само за мене и да би волео да је ја свирам.

То ми је било тако слатко да сам пожелела да се играм увојцима на његовој перици, да му нежно дишем иза ушију и да... Не знам шта се дешава. Осећам се попут цвета у саксији коју свако може подићи и однети било где.

– Ко је тај? – узврпољи се Волфганг. – Баш би било лепо кад бих знао.

– Не би било лепо! – насмеши се Нанерл.

– Само да није онај наш пријатељ којег муче гњиде – насмеја се Волфганг. – Онај што је обријао сопствену косу, и из предострожности трља главу лавандом. Онај што су му гњиде залегле у увојке, исте оне којима би ти да се играш.

– Одвратан си! – стави Нанерл шаке преко ушију.

– Носи сребрну корпицу са свињском машћу окачену око врата. То му је мамац за та мала гладна чудовишта. И мисли да ми то не знамо.

Нанерл одмахну руком и брзим корацима напусти собу.

– Ако мислиш да се дружиш са њим, мораш му купити јак чешаљ, најбоље од слонове кости! – повика брат за њом. – И чешљати га сваких десет минута!

Он обожава овакве досетке, Нанерл не баш увек. Ипак, не прође ни минут а она се врати.

– Размишљала сам о смрти – рече одједном. – Сањала сам да сам умрла.

Волфганг поче да се смеје, али брзо примети озбиљност на лицу своје сестре.

– Пре минут си била заљубљена а сад си умрла?

– То је повезано. Плакала сам у свом кревету, па попила неколико шоља воде како бих надокнадила сузе које сам пролила. Волфи – и тада значајно погледа брата – кад умрем, желим да будем сахрањена у нашој цркви у Салцбургу а да ме при томе ти или твој син испратите неком од твојих композиција. Можда нека миса задущница, неки реквијем.

– Будалице – промрмља Волфганг па се погледа у огледалу. – Није добро о томе мислити. – Направи

лице смешно забринутим. – Али знам лек против тога. Додуше, тај лек може довести до главобоље и лупања срца.

– Који је то лек? – заинтересова се Нанерл.

– Јако вино!

Нанерл га лупи по рамену и одмахну руком. Зар је од њега и могла очекивати неку озбиљност? А завиди му, баш му завиди! Има она своје крзнене чизме од хиљаду миља, али оне ће сада остати тамо где јесу.

– Волела бих да сам у Италији – рече ослонивши главу на оквир врата. – Кад киша буде пљуштала по целом Салцбургу, ти и тата ћете уживати у сунчаном Риму или Милану. Одсешћете у сеоској кући каквог грофа и живети као богаташи. Спаваћете у постељини финијој од племићке кошуље. Јешћете зреле брескве, смокве и диње које изгледају попут оних малих кинеских фењера. А већ си дебео! – жацну га.

– Дебео? Ја? – загледа се дечак у свој стомак.

– Да ти неко поклони дијамантски прстен, не би га могао ставити на прст. Чак ти је и глас за певање нестао! Пуф! Тата каже да није ни висок ни низак, него онако, не може да захвати ни пет малих нота. А слушај мој! – и тада кратко запевуши од врха до дна гласа. – Јасан као звоно! И певам своје песме. Да, своје! Послаћу ти неку да је певушиш по Италији. Остале ће остати у доњој фиоци мог стола и чекати да их неко открије и увери се да их је некад, нека Нанерл, могла саставити.

– Нека Нанерл са коњским носом – жацну сада њу брат.

– Толико желим да идем да бих могла јахати и на магарцу до тамо – не наљути се Нанерл.

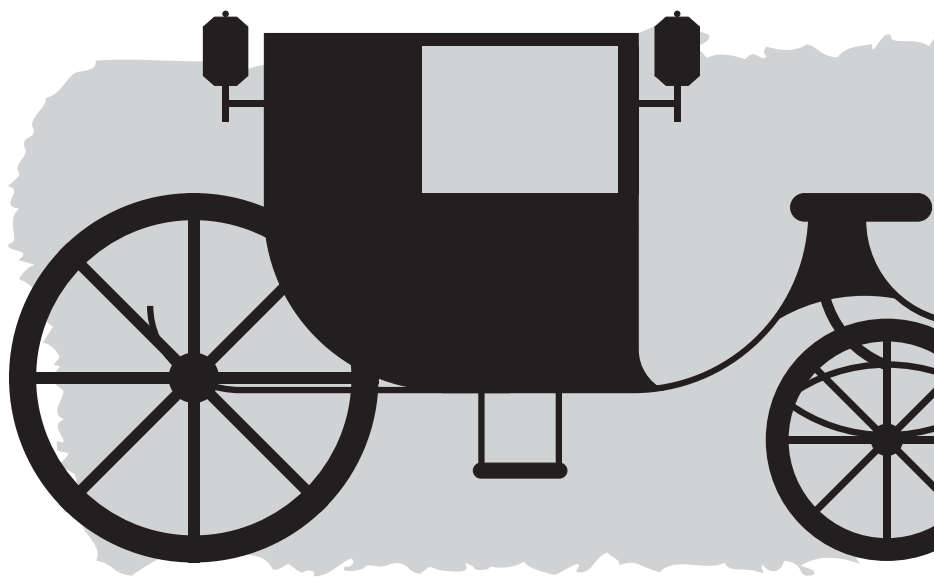
Волфганг се поново насмеја.

– Већ ми недостајеш – признаде му сестра с благим осмехом. – Знаш ли да чезнем за тим да се обогатиш свирајући?

– Стварно? – погледа је Волфганг шеретски. – А зашто молићу? Чегато има интересантног у богатству?

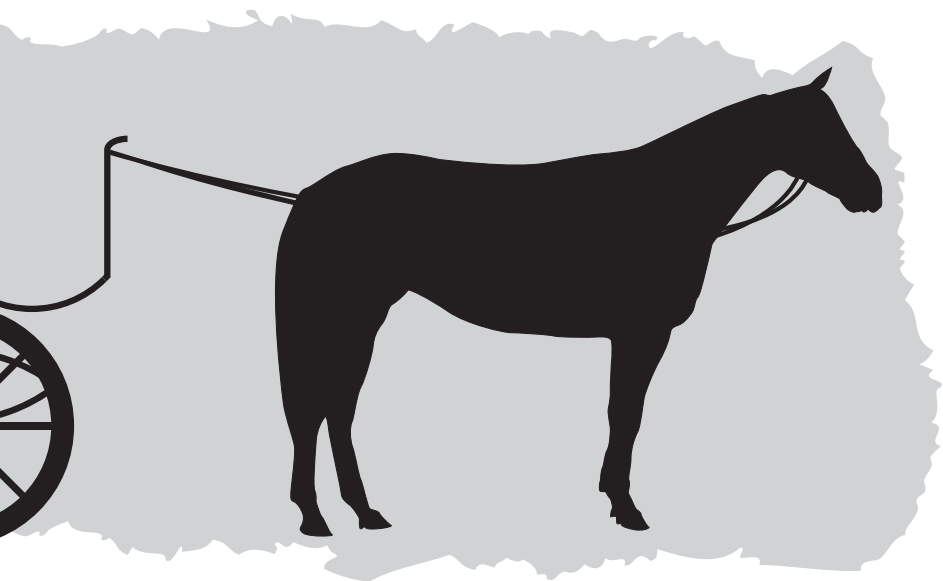
– Пуно тога! Уосталом, твој успех ће бити срећа за све нас.

Хладан је, леден, тринаести дан децембра 1769. кад се Леополд и Волфганг поздравише са Аном Маријом, Нанерл и својим пријатељима. На прозорима кочије већ се накупио мраз. Коњи, њих четири на броју, дахћу хладну пару. Кад кренуше, Волфганг провири кроз прозорчић позади, насмеши се још једном и поздрави. Позната лица остадоше иза њих. Машу им увучени у крзнене крагне и лица црвених од хладноће. Тандрчу точкови по залеђеној калдрми, пуца лед испод њих, а снег светлуца

под најеженим јутарњим сунцем. Дечак и није превише расположен. Не воли зимска путовања, због њих осећа мрзовољу. Зна унутра да буде прилично хладно, па се онда мора огрнути каквим ћебетом. Кочијаш је спреман за ово искушење. Добро је умотан и утопљен. Понекад, кад дуне ветар, огрне се још и неким сивим ћебетом. Тророги шешир навукао до очију, притегао га подебљом марамом како би заштитио и уши, и свезао је испод браде. И тако, километар по километар, напредују.

Дуг пут је пред њима. Најпре кроз онај аустријски део Хабзбуршког царства, а онда и даље. Кроз снегом завејане Лофер, Инзбрук, Штајнах, Бриксен, Болцано, Роверето... Село за селом, град за градом. Долине, брда, планине, равнице, потоци, реке. Снегови, сунце, лед, магле, ведрине, дани, ноћи, јутра, предвечерја. Дани у кочијама, сатима и сатима у покрету без кретања. Коњи

сад иду брже, сад спорије. Гвоздене шине точкова се обмотају снегом, лупе о какав камен, и тај снег одједном спадне, као однет чаробном руком. Пут је често нераван па кочија склизне лево или десно. Два усамљена путника се тада зањишу на једну или другу страну.

Волфгангу су путовања у крви. Од малих ногу путује. Научио је на такав живот. Имао је при томе и добрих и лоших дана. Истина, тада их је у кочији било више, мајка и сестра, па је било и више разговора, време је брже пролазило. Стално је мењао место боравка. Знало је то прилично да га исцрпи. Ослабио би тај напор и неко снажније дете, а камоли њега који је често био болешљив. А ту су биле и главобоље око прихода. Волфганг и Ханерл морали су у сваком часу да буду приправни да одрже концерт у неком салону, ако би их позвали у ком успутном граду или вароши. Ако не би били у стању да то ураде, онда би то био чист новчани губитак. Уз то, наступи су често зависили од каприца неког племића, грофа, барона или војводе. Некад и од самог времена! Леп, сунчан дан, одличан за лов или какав излет племства, и њихов концерт би био отказан. Могли су се љутити и негодовати у себи до миле воље, лов и забава су имали предност. Били су просто путници-музичари, зависни од среће, милостиње, туђег доброг расположења, туђе добре воље, туђих провода и забава, јурњава за зечевима, јеленима, фазанима и лепим женама, зависно од времена и сопственог здравља.

– Бар смо навикли на свакакве неприлике – рече Леополд размишљајући о свим тим прохујалим путовањима.

– Можда ће ме ово труцкање успављивати као некад – насмеши се дечак. – Само да је у кочији мало топлије. Незгодно је спавати док ти из уста избија пара. Имаш

осећај као да те је неко из топлог кревета извукао на снег.

– Од сад ће нам сунце бити пећ. Само се треба моли-ти да га буде што више.

– Како си нам оно говорио? – покуша да се присе-ти Волфганг. – Сунчеви зраци пролазе кроз атмосферу, долазе до стакла, преламају се кроз њега и загревају га. Тако некако. Онда стакла одају топлоту у унутрашњост кочије.

– Тако је! – насмеја се отац. – Све је у науци!

И заиста, сунце мало загреја кочију па постаде нешто пријатније унутра. Иза поднева пристигоше у прву варо-шицу. Ту за ручак савладаше по парче тврде телетине. Срећом, попише и доброг пива па оно сапра неугодни укус. Убрзо наставише даље. Стигоше у Воргл, градић у питомој долини реке Ин, у коју се улива и Салцах што протиче кроз њихов Салцбург. Изнад града се стрмо уздижу Алпи, наткриљују га и штите. Ту заноћише, али пре но што пођоше на спавање одлучише да напишу писмо својима у Салцбург.

„Моје срце је посве очарано јер ми је на овом путу тако весело“, написа Волфганг мајци. „Топло је у кочи-ји а и наш кочијаш је добар момак који, чим му то пут допусти, држе потера кола.“

Потом написа неколико редака и сестри:

„Хвала Богу, сигурно смо стигли у Воргл. Заиста, морам рећи да је путовање врло весело, да уопште није хладно, и да је у кочији топло као у соби. И знај, глупо је да ми сада стављаш шећер у супу кад ионако нисам у Салцбургу!“

Волфганг воли да себе, на неки чаробан начин, умет-не у писмо, па да они који га читају имају утисак као да

је крај њих. Ту је, за столом са њима, разговара, шали се, кези, исмејава их и пушта да га исмејавају.

Пут наставише изјутра рано, журе ка Инзбруку. Петак, мраз, зима. Волфганг ужива у лепим пејзажима. Крај му личи на слику из неке бајке коју је давно читао, или му је неко читао, не сећа се више. Мистични врхови завејани снегом. Четинари само помало промађају своје зелено игличасто лишће. Ту и тамо из снега зјапи покоја сива стена. Ишарани су прозори кућа поред којих пролазе. Слика мраз. То што он може да наслика, те детаље, те слике у сликама, то би само рука најталентованијег уметника могла украсити. Замрзнуте реке, замрзнути потоци, бели брегови, бели облаци, прошарани са мало прљавосиве боје.

У Инзбруку који лежи у широкој, богатој долини, окружен високим стенама и планинама, остадоше само колико да одрже који концерт. Потом кренуше право на југ, ка Бренеру, пролазу кроз Алпе. Пут је прилично добар за такав суров предео, иако је великим делом усечен у стену. Пење се уз клисуру на чијем дну је вода потпуно окована у лед. А на супротној страни је широка, блага падина начичкана кућама, учерицама, кућерцима, колибама, црквама. Снег завашава невешто око, али оно мало оштрије види да су све те грађевине окречене у бело. И што се више пењу, огромне планине пред њима постају све веће и веће.

Леополд погледа карту и показа прстом.

– Ближимо се пролазу – рече. – Велики Бренер!

Кочија не може да иде брзо, напор је за коње велики. Али зато кроз прозоре могу боље осматрити предиван предео, као и људе које повремено срећу. У жена су крупне очи и црне обрве, у мушкараца обрве плаве. То

им је и чудно и смешно. Мушкарци носе шешире украшене тракама, и сви без изузетка на њима носе по перце. А на главама жена некакве беле и чупаве велике капе, па им личе на мушкарце.

– Боље би им стајали зелени шешири, а мушкарцима ове беле капе – рече Волфганг. – Све су помешали!

– Чуо сам да овде шарена пера изузетно цене, нарочито од паунова – узврати Леополд. – Да имамо неко, вредело би нам више од најбоље напојнице.

На Бренеру преноћише у поштанској станици, па наредног дана кренуше низбрдо, право у Италију. Коњи одморно касају поред високих стена, а ова мелодија као да успављује кочијаша. С времена на време задрема, а онда га нека рупа пробуди. Тада поново ошине коње који убрзају све док он поново не задрема. На реци се смењују воденице заклоњене високим смрекама.

– Сад смо већ у Италији – рече Леополд. – Довде су људи причали мало италијански, мало немачки, али одавде је све само италијански. Сад слушај и учи!

Са стране оставише језеро Гарду, немају сада време-на да се диве његовим лепотама.

Само се зауставише у успутној гостионици да утоле глад и протегну ноге.

Пошто ручаше неку рибу налик на пастрмку, али укусну и сочну, и поједоше неколико сувих смокви, наставише ка Верони. У њу стигоше четири дана пре завршетка године. И како уђоше у град дочека их празнично расположење на улицама. Време је карневала, маскенбала и уживања. Ипак, увек је на првом месту оно основно – смештај. Унајмише собу у једној од гостионица. Леополду личи, из неког разлога, на затвор, а уз то није ни претерано топла.